מצורע

א. מן הכתוב (בתחלת פרשתנו) „זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו גו' " מעתיק רש"י את התיבות „זאת תהי' תורת המצורע וגו' " ומפרש: מלמד שאין מטהרין אותו בלילה.

ופירשו המפרשים[1] שכוונתו של רש"י[2] היא: „ביום (טהרתו)" שב־הכתיב — שרש"י מרמזה ב„וגו' " — מיותרת היא, ולכן מפרש שתיבה זו באה „ללמד שאין מטהרין אותו ב־לילה".

אבל קשה לפרש כן: א) רש"י מעתיק מן הכתוב „זאת תהי' תורת המצורע" שאינן שייכות כלל לפירוש זה[3]. ב) דוקא תיבת „ביום" ש(רק) אותה מפרש, מרמזה ב„וגו'"[3]!

ועכצ"ל שלדעתו של רש"י, עיקר הלימוד הוא מן התיבות „זאת תהי' תורת המצורע", אלא שאין בתיבות אלו לבדן כדי להכריח פירושו, ולכן מוסיף „וגו' " לרמז גם על סיום ה־כתוב „ביום טהרתו", והיינו שהתיבות שמעתיקן בצירוף (משנ"נ בהמשך ה־כתוב הנרמז ב)ה„וגו' " מלמדין „שאין מטהרין אותו בלילה".

וצלה"ב:

א) למה לא פרש"י בפשטות — שהלימוד דאין מטהרין אותו בלילה הוא מ„ביום טהרתו", ובפרט שכן הוא בתו"כ[4] (וכ"ה משמעות הגמרא[5])?

ב) לאידך: איך נלמד זה מן התיבות „זאת תהי' תורת המצורע"[6]?

---

1) רא"ם, באר מים חיים (על פרש"י), ועוד.

2) לכאו' אפ"ל שמעתיקן לציין התחלת הסדרה — אבל אינו, כי

[נוסף לזה שבגדו"ד: א) לפי פרש"י * שם פרשתנו הוא „זאת תהי' " (פרש"י תזריע יג, ח), ולא הו"ל להעתיק גם „תורת המצורע", ב) ועיקר: הקושיא במקומה עו־מדת — למה לא מעתיק תיבת „ביום" שעלי' קאי פירושו?]

כמדובר כמ"פ, מזה שבכו"כ פרשיות (כבפ' וארא וקדושים) לא כתב רש"י שם הסדרה בתחלתה מוכח דלא נחית לציין מקום התחלת הסדרות בפירושו עה"ת.

3) משא"כ בתו"כ כאן שמעתיקה. וכ"ה פשטות כוונת הגמרא במגילה (כא, א) — ומ"ש שמובא שם גם התחלת הכתוב „זאת תהי' תורת המצורע" (וכן בתו"כ התיבות „תורת המצורע") — י"ל שמרמז גם לה־גז"ש „תורה — תורה" שבמגילה שם לעניין השקיית סוטה (כדרך הש"ס בכ"מ להביא יותר מלימוד אחד להלכה אחת).

ולהעיר: עפ"י זה מוכח דגם מילתא דאתיא בגז"ש טרח וכתב לה קרא (ראה השקו"ט בזה — הובא בשד"ח כללים מערכת מ"ם כלל כו).

4) כאן.

5) מגילה שם — ראה לעיל הערה 3.

6) ופשוט שאין לומר דכוונת רש"י היא להגז"ש „תורה — תורה" (כנ"ל הערה 3) — כי (נוסף דלפ"ז לא הו"ל להעתיק רק תיבת „תורת", הרי) לא נזכרה כלל בפרש"י.

גם: ע"ד הפשט יתור דתיבת „תורת" — „לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל כו' " (פרש"י ר"פ צו). ועד"ז בנדו"ד „תורת המצורע" פירושה „תורה אחת לכל המצו־רעין" *.

---

*) וכ"ה להרס"ג והרמב"ם — נסמן בלקו"ש ח"ז שיחה א' לפ' מצורע בתחלתה.

*) כבתו"כ עה"פ. ורש"י א"צ להביאו כי סומך על מה שפירש לעיל (ר"פ צו) „שכל תורה לרבות כו' ".

ג) למה דייק רש"י והוסיף "מלמד (שאין מטהרין כו')"?

ב. והביאור בזה:

מה שקשה לרש"י בכתוב הוא: לכאו' תיבות "זאת תהי' תורת המצורע" מיותרות הן[7], דהרי מובן מעצמו שהמדובר יהי' במצורע, מכיון דפרשה זו באה בהמשך לפרשה הקודמת ש־נאמרו בה דיני טומאת המצורע, וע"ז קאי — בפרשתנו — "ביום טהרתו"?

ולתרץ קושיא זו מעתיק רש"י תיבות "זאת תהי' תורת המצורע וגו'" ומפרש: מלמד שאין מטהרין אותו בלילה. והיינו, שתיבות אלו באו ללמד דין זה (כדלקמן ס"ד).

ג. ולמה אינו מוכיח מ"ביום טהרתו" שאין טהרתו בלילה:

בפשוטו של מקרא "יום" (כשלא נכתב ביחד — בניגוד ל"לילה") אין מובנו שולל לילה, כי אם פי' כל המעל"ע, היום והלילה[8], כמפורש[9] "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד . . הששי"; וכן נאמר[10] "ששת ימים גו' וביום השביעי תשבת", שפירושו, דכל המעל"ע של השבת אסור במלאכה.

ויתירה מזו: מצינו "יום" בנוגע למאורע שהי' בלילה, כמ"ש[11] "ביום הכותי כל בכור בארמ"צ" — ומכת בכורות הרי היתה "בחצי הלילה"[12].

מוכח מזה דתיבת "יום" [ואפילו במקום שלכאו' מיותרת היא — כבנדו"ד, וכבפסוק "ביום הכותי גו'", דהול"ל "בהכותי כל בכור גו'"] אינה שוללת לילה, כי פירושה כל המעל"ע.

ד. אולם (יתור) תיבות "זאת תהי' תורת המצורע" מלמדנו ד"ביום טהרתו" הנאמר לאח"ז מובנו ביום דוקא ולא בלילה:

תיבות אלו כולן לשונות של דיוק הן, מדגישות (פרטי) הענין שבו הן מדברות, ושוללות את הפכם:

"זאת" (או "זה") — מציין דבר מבורר ומדויק, וכפרש"י עה"פ[13] "זאת אות הברית": הראהו הקשת; עה"פ[14] "החדש הזה" פרש"י: הראהו לבנה. ועד"ז בכ"מ[15].

"תהי'" — משמעותה (כבכ"מ[16]) "בהוויתה תהא".

"תורת" פירושה הוראת דינים — "תורת" הענין והלכותיו, האופן שבו דוקא צריך לקיימו[17].

---

7) ראה גם אלשיך ואוה"ח כאן.

8) ע"ד ההלכה — להעיר מהסלוגתא בשבת (קיו, סע"ב). וראה צפע"נ לכי תשא לא, יז. מלבי"ם צו סק"מ. וש"נ.

9) בראשית א, ה־לא.

10) משפטים כג, יב. תשא לד, כא.

11) במדבר ג, יג. בהעלותך ח, יז.

12) בא יב, כט.

13) נח ט, יז.

14) בא יב, ב.

15) ראה פרש"י בשלח טו, ב. שמיני יא, ב. ועוד.

16) ובענין זה עצמו — ראה מנחות (ה, א. יט, א. כז, א) אבל ברש"י כאן לא העתיק דרשה זו — וראה רש"י בהר כה (יא־יב) דמדייק ופי' "תהי'" השני, אבל לא הראשון. ואכ"מ. וראה לקמן ע' 133 הערה 23.

17) להעיר ממש"נ (ס"פ שמיני) "זאת תורת הבהמה גו' להבדיל בין הטמא ובין הטהור" ופרש"י: בין נשחט חציו של קנה ונשחט רובו — די"ל אשר לכן מקדים

שמזה מובן כי הנאמר לאח"ז — הוא בדיוק ובדוקא, ובמילא גם "ביום טהרתו" מדויק — ביום דוקא — "שאין מטהרין אותו בלילה".

ה. עפ"ז מובן דיוקו של רש"י (א) להעתיק התיבות "זאת תהי' תורת המצורע", (ב) לרמז תיבת "ביום" רק ב"וגו' ", (ג) דיוק לשונו "מלמד שאין מטהרין כו' ":

רש"י מדגיש דהא "שאין מטהרין אותו בלילה" מלמד אותנו (לא הנאמר בכתוב "ביום טהרתו" — כי ע"ד הפשט אין תיבת ביום שוללת לילה, כנ"ל בארוכה — כ"א) הנאמו' [18] "זאת תהי' תורת המצורע (שמזה למדים אשר ה)וגו' ", "ביום", הוא מדויק — ובמילא "מלמד שאין מטהרין אותו בלילה".

ו. עפ"ז תתורץ בפשטות קושיית המפרשים [19] על פרש"י דילן: ל"ל לימוד מיוחד "שאין מטהרין אותו ב־לילה", הרי אא"פ שתהא טהרתו של מצורע בלילה מכיון שא' מעניני טה־רתו הוא הבאת קרבן, ואין הלילה כשר להקרבת קרבן, כהדרשא בתו"כ [20] עה"פ [21] "ביום צותו" — למדנו לכל הקרבנות שאין כשרים אלא ביום?

אבל עפ"י הנ"ל, דבפשש"מ אין תיבת "יום" שוללת לילה, קושייתם מעיקרא ליתא: לפי פרש"י עה"ת — לימוד ע"ד הפשט — אין להוכיח ממש"נ "ביום צותו" דאין מביאים קרבנות אלא ביום *[21] (נוסף על העיקר — דבפשש"מ הפי' הוא ביום שנצטווה להביא הקרבנות, ולא הבאתם בפועל — ולכן לא הביא רש"י בפירושו דרשת התו"כ הנ"ל) ואיצטריך לימוד מיוחד "שאין מטהרין אותו בלילה".

ז. ועפ"ז יתבאר מה שבגמרא [22] (כשלמדו דטהרת המצורע כשרה כל היום דכתיב "זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו") פרש"י: "לטהרת ה־מצורע — בצפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת" — דלכאו' א"מ: א) מאי קמ"ל, הרי מפורש בקרא מהי "טהרת המצורע", ב) למה משמיט ה־קרבנות שחייב להביא לטהרתו, ג) הו"ל לרש"י לפרשו תיכף על המשנה שם: כל היום כשר . . ולטהרת ה־מצורע?

אלא דבא לתרץ קושיא הנ"ל: לכאו' למה צריך לימוד מיוחד "דביום טה־רתו" ביום דוקא, הרי (ע"ד ההלכה) אין מקריבין קרבן בלילה כמ"ש "ביום צותו"* [22] — ולכן מפרש ומדייק דהלי־

הכתוב "זאת תורת" כיון שדיני' תלויין בחוט השערה (פרש"י קדושים כ, כה). ולהעיר מקס"ד דגמרא (מנחות יט, א): כל מקום שנאמרה תורה בו' לעכב.

18) ומעתיק גם תיבת "המצורע" — היינו שעניני "המצורע" מדוייקים.

19) ש"ח כאן (וכותב ע"ז "מצאתי").

20) יהובא בזבחים צח, א. וש"נ וכן במגילה כ, ב.

21) צו ז, לח.

*21) וצע"ק מפרש"י בא יב, ב ד"ה "הזה": וכיצד הראהו והלא לא הי' נדבר עמו אלא ביום שנאמר ויהי ביום דיבר ה', ביום צותו, מן היום אשר צוה ה' וכו'.

22) מגילה כא, א.

*22) ומ"ביום השמיני" (שבת קלב, א). וגם להגירסא בר"ג גאון שם "קשיא" — יתוע הכלל (ראה בהנסמן שד"ח כללים מערכת קו"ף כלל ל) שקשיא אינה תיובתא.

מוד מפסוק דילן דטהרת המצורע ביום, הוא (לא לענין הקרבנות שמביא לטהרתו, אלא) רק לענין ה"צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת" שא"א ללמוד מ"ביום צותו".

ח. מהענינים מופלאים ע"ד ההלכה שבפרש"י זה:

הלימוד דטהרת המצורע צ"ל ביום דוקא, נדרש בגמרא ותו"כ בצד ה"חיובי: "כל היום כשר.. ולטהרת המצורע", "מלמד.. וטהרתו ביום"; ואילו רש"י בפרשתנו משנה ומדייק לכתוב בצד השלילי: מלמד שאין מטהרין אותו בלילה.

ונפ"מ לדינא, כאשר נמשכה טהרתו (פרט המעכב בה) בזמן שאינו לא יום ולא לילה — בין השמשות[22]:

מפשטות לשון הגמ' והתו"כ משמע שהדיוק הוא שהטהרה צ"ל ביום דוקא, ולכן אם נמשכה טהרתו בזמן שאינו יום, לא עלתה לו טהרה מאחר שלא היתה ביום; לרש"י שכותב "שאין מטהרין אותו בלילה" אם תימשך טהרתו בזמן ביהש"מ כשירה כיון שלא היתה בלילה.

והטעם י"ל: נת"ל דע"ד ההלכה, "יום" בכ"מ — עכ"פ ברובו (כולל נדו"ד) משמעותו יום דוקא (ולא לילה), ולכן ממש"נ "ביום טהרתו" מובן ש־הטהרה צ"ל ביום דוקא. משא"כ ע"ד הפשט, דתיבת "ביום" עצמה משמעותה כל המעל"ע (גם לילה), אלא שיתור התיבות בהכתוב "מלמד שאין מטהרין אותו בלילה", לכן די למיעוטי רק לילה (ולא למעט גם הזמן דביהש"מ).

ט. בפנימיות הענינים, הביאור לי־הקדמת התיבות "זאת תהי' תורת ה־מצורע" לפרשת טהרת המצורע:

מבואר בלקו"ת[24] דמצורע ענינו מוציא שם רע, שמוציא וממשיך שמות (— אותיות וכלים) דקליפה. ולכן תי־קונו הוא ע"י עסק התורה, שהיא בחי'

---

23) הנפ"מ שבפנים הוא להסברא דבי־הש"מ הוא מציאות בפ"ע — לא יום ולא לילה. ועד"ז להסברא שהוא מורכב משניהם; לפי הסברא* שהוא ספק יום ספק לילה (ראה בכ"ז לקו"ש ח"ד ע' 1223 ובהנסמן שם), ה"ז ספיקא דאורייתא ותלוי בהדיעות אם אזלינן לחומרא מה"ת או מד"ס (נסמנו בשד"ח כללים מע' ס כלל ט' ויו"ד. ועוד. וראה לקו"ש ח"ז ע' 71 ואילך בדעת רש"י — דאזלינן לחומרא מה"ת).

או י"ל ע"פ המבואר בלקו"ת (תזריע כד, א) דבנגעים "בידיעה תליא מילתא"

---

*) ואולי י"ל ג"כ עוד סברא דכולהו איתנהו בי', דבביהש"מ יש ג' ענינים: א) לא יום ולא לילה, ב) יום ולילה, ג) ספק יום ספק לילה. להעיר מצפע"נ כללי התוהמ"צ מע' ביה"ש וש"נ.

ולהעיר מכוי ואנדרוגינוס (בכורים פ"ב, שם פ"ד). ואכ"מ.

(ולכן "ספק הקב"ה אומר טהור" (ב"מ פו, א) — אף דספיקא דאורייתא לחומרא, ע"ש) — את"ל דגם לאפוקי מטומאתו צ"ל ידועה דוקא (וי"ל ע"ב ברמב"ם הל' טומאת צרעת ספ"ב. ובנ"כ שם. ובפ"ו ה"ה ואילך. וראה ר"ש ספ"ד דנגעים. מל"מ פ"ב שם בתחלתו) דכמו דלא אמרינן בזה הכלל דספיקא ל־חומרא — כך ל"נ גם ענין דחזקה — הרי כיון שאין ידיעה שלא עשה כדין טהור.

24) פרשתנו כה, סע"ד ואילך.

שמות דקדושה כמרז"ל [25] "כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה".

וזהו הטעם למש"נ בתחלת פרשת טהרת המצורע "זאת תהי' תורת ה' מצורע", כי עיקר תיקונו של המצורע הוא (לא ע"י "והובא אל הכהן גו'", כ"א) ע"י (עסק ה)תורה ("תורת ה' מצורע"), שהיא היא המהפכת בחי' "שם רע" לבחי' "שם טוב" — שמות ואותיות דקדושה.

אלא שבכדי ש"תורת המצורע" תהי' כדבעי למיהוי, שתורתו תהי' בביטול — דדוקא עסק התורה באופן זה פועל תיקון להמצורע — צ"ל "והובא אל הכהן", כי הוא הממשיך "אור אבא" — ענין הביטול.

(משיחת ש"פ מצורע, תשכ"ה)

---

25) רמב"ן בהקדמתו עה"ת ע"פ זח"ב פז, א.